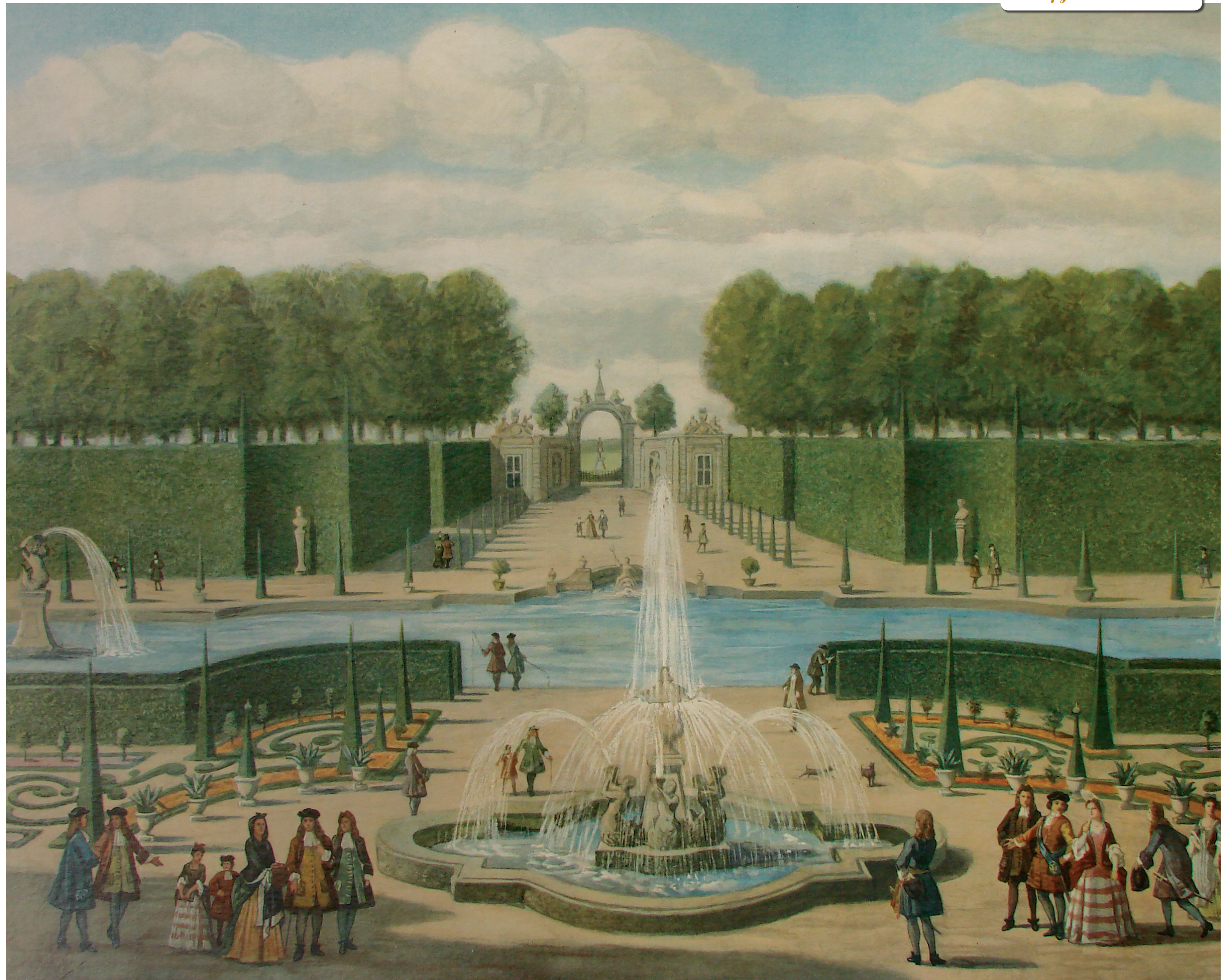

Hollandse tuinen onder Russische sneeuw

*Czaar Peter de Grote
bezoekt een buitenplaats
aan de Vecht, 1717
Gezicht op de tuin
en de waterwerken*

*Uitgave van G.B. Wolters
Uitgevers-Maatschappij
N.V. - Groningen Batavia
N.D. Waay*

Nederland was in de Gouden eeuw een magneet voor heel Europa. Een magneet voor ondernemers en intellectuelen, maar ook voor machthebbers. Bekend is het verhaal van het ‘in cognito’ bezoek van Tsaar Peter de Grote, de vooruitstrevende vorst van Rusland.

In Moskou had de tsaar de Zaankanter Gerrit Kist ontmoet, waar hij dan ook ging logeren toen hij de Zaanstreek bezocht. Hij was naar Nederland gekomen om zoveel mogelijk kennis op te doen en daarmee zijn land een Westerse grootmacht te maken. Algemeen bekend is dat de tsaar ook zijn hovelingen verplichtte om in heel Europa zo veel mogelijk kennis te vergaren. De Zaanstreek was zeer bekend vanwege de scheepsbouw, en dat was dan ook de voornaamste reden van het bezoek. Maar naast scheepsbouw leerde hij horlogemaken, tekenen, etsen, secties verrichten, papier scheppen en zijde spinnen. Ook was Peter de Grote zeer geïnteresseerd in de sierlijke en vooruitstrevende Hollandse tuinkunst, een stijl die in heel Europa navolging kreeg zoals in Hampton Court in Engeland. De Tsaar bezocht bijzonder veel tuinen; Paleis Het Loo, het Haagse Bos, Paleis Honselersdijk, Huis Sorgvliet; langs de Vecht de huizen Ouderhoek, Petersburg, Zijdebalen; de botanische tuinen van Amsterdam en Leiden en in Voorschoten de Leidse lakenkoopman Pieter de la Court van der Voort, in die tijd een bekende amateur-kweker omdat hij (tropische) ananassen kweekte in zijn stookkas op Allemansgeest.

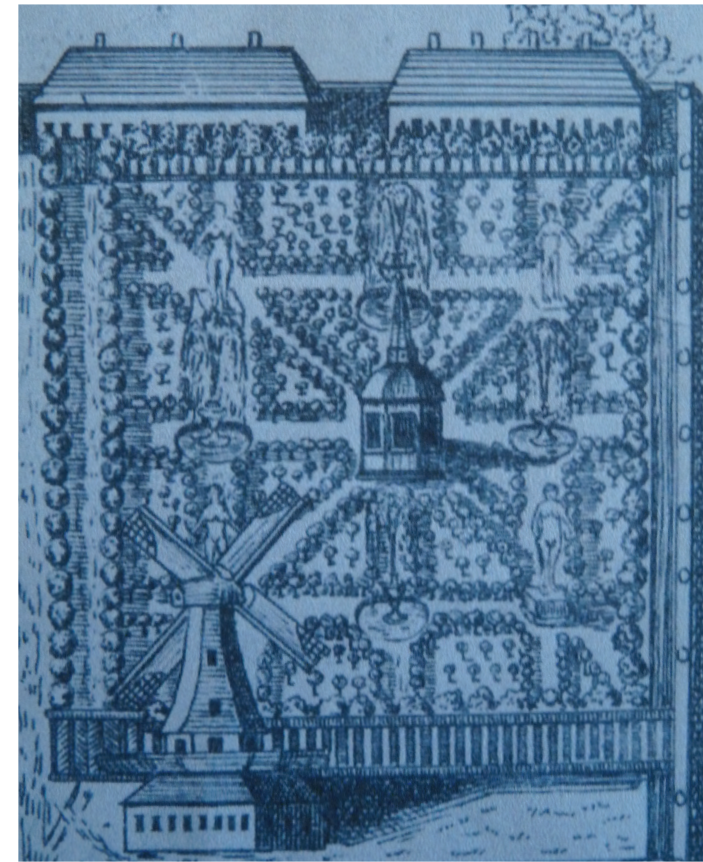
Hollands tintje

Het is dan ook niet verwonderlijk dat je van deze Nederlandse invloed in Rusland nog steeds sporen tegenkomt. Diederik Six (restauratie architect) en Carla Oldenburger

(specialist historische tuinen) brachten afgelopen jaar op verzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Nederlandse Ambassade in Moskou een bezoek aan historische tuinen met een Hollands tintje, in de steden St. Petersburg en Yaroslavl, een stad 400 kilometer ten noordoosten van Moskou. Hoofddoel van het bezoek: het Peter en Paul park / Hollandse Manifaktura in Yaroslavl en de Zomertuin en Ekaterinhof in St. Petersburg.

Hollandse ananassen

De Zomertuin in St. Petersburg en bijbehorend huis zijn ontstaan begin 18e eeuw. De tuin werd ontworpen door de Amsterdamse hovenier Jan Roosen die samen met de Tsaar de eerste schetsen maakte. Nadat er eerst een houten huis naar Hollands model stond, werd dit korte tijd later vervangen door een stenen huis met een grote personeels-annex erachter. Op een oude plattegrond zien we een driedelige tuin. De eerste tuin een lusthof met een lange berceau en met parterres; de tweede tuin is voorzien van twee ‘sterrenbossen’ en wordt afgesloten door een exedra-vormige bomen-berceau; de derde tuin is in feite een moestuin, verdeeld in plantbedden. Ook ligt er een gebouw waarin de plantencollectie kon overwinteren. Toen eerdergenoemde Pieter de la Court in 1721 vanuit het Leidse ‘Allemansgeest’ de Tsaar ananassen opstuurde – een ongekende luxe uit de Nieuwe wereld – werd hier een tropische kas aan toegevoegd.

Detail van prent: Sterrenbos, molen, tuinbeelden en fonteinen.

Peter de Grote kocht speciaal voor de tuin in Rome een prachtig beeld, de Taurische Venus, die hij op de midenas aan de oever van de Neva plaatste. De Zomertuin was een typisch Hollandse tuin vanwege de verdeling in “kamers”, vanwege de sterrenbossen, de latwerken voor leifruit, de hagen en tuinpaviljoens. Ook was er een menagerie, fonteinen, een orangerie, een groot centraal waterbassin, een grot, stallen en groentenkassen. De Tsaar bestelde bijzonder veel marmeren tuinbeelden en bustes in Venetië, en nog steeds is dit de grootste verzameling originele Italiaanse tuinbeelden die bestaat. De Zomertuin is generaties lang in de Russische ziel gegrift doordat Poesjkin er zijn ‘Zomerwandelingen’ schreef.

Dijk

Het Hollandse karakter van de tuinen is nog beter herkenbaar in het voormalige paleiscomplex Ekaterinhof aan de Ekaterinhofka Rivier. Dit hof was een geschenk van de tsaar aan zijn vrouw Ekaterina Alexeevna en werd in dezelfde periode aangelegd als de Zomertuin. Peter de Grote maakte eigenhandig het ontwerp voor de westzijde van het park en verwerkte hierin karakteristieke kenmerken van Hollandse tuinkunst.

In Yaroslavl vinden we nog een ander stuk Nederlandse geschiedenis in het Ikonen museum. Het is een grappig verhaal. Peter de Grote had in Amsterdam wat gedrukte Bijbels meegenomen, rijk voorzien van gravures. Deze dienden tot voorbeeld van Russische kunstenaars. En het is dan ook sinds die tijd dat Russische Ikonen veel Westerser zijn geworden.

Huis Rupelmonde, langs de Vecht, ontworpen door Philip Vingboons.

Denk hierbij aan kleinschaligheid en Hollands classicistische (symmetrische) tuinen en aan de tuinmodellen van Jan van der Groen (hovenier van Stadhouders Willem III) met latwerk-priëlen en berceaux. Peter de Grote verplaatste het eerste, houten huis, uit de Zomertuin naar deze plek. Een huis dat duidelijk was geïnspireerd op het werk van Philip Vingboons. De tuin is eveneens in Hollands classicistische stijl, symmetrisch en klein en kent houten priëlen. Rondom de tuin ligt een dijk.

Fabriek

Misschien wel de meest bijzondere Hollandse tuin is de Hollandse Manifaktura in Yaroslavl. Het is een soort 18e eeuwse landgoed aan de Vecht maar dan als textiel fabriek! De Nederlander en vertrouweling van Peter de Grote Ivan (Johan) Tames, stichtte deze fabriek en geldt als grondlegger van de zijden-linnen industrie in de stad. De Manufactura is een uniek complex. Een Hollands park van 33 hectaren, gecombineerd met de oude linnenfabrieken en watermolens waar papier werd gemaakt. Het complex ontwikkelde zich tot een ‘model’-fabriek met scholing en sociale zorg voor werknemers en gepensioneerden. In 1732 werkten er maar liefst 1674 mensen. Inmiddels is het park zwaar verwaarloosd, zijn de fonteinen, priëlen en beelden verdwenen en de gebouwen tot ruïnes vervallen. Gelukkig zijn er plannen om dit unieke complex in oude luister te herstellen. Want misschien is de Manufactura wel een van de eerste voorbeelden van verlicht – duurzaam – ondernemen. Met recht een Hollandse historie om trots op te zijn. Elisabeth van Oterleek

Meer informatie: www.historischetuinen.nl, www.six.nl en www.cultureelerfgoed.nl

Geheel links: ingepakte beelden, winter 2009 (foto Carla Oldenburger) daarnaast impressie beeldenlaan in Zomertuin.

